

aplikovali tim spomenicima ideje, koje su već prije imali o Božanstvu, o nekoj nadprirodnoj moći, i tu moć vezali uz te spomenike, materijalne predmete, pa im i kult božanski poklanjali. Ovim procesom ili sličnim postane Feticizam.

Prema ovomu tumačenju postanka Feticizma, morao je on imati pred sobom već prije ideje o Božanstvu, i nije dosljedno morao biti prvi stepen odakle su se razvile i usavršile druge religije.

„Katolička misao“.

Dr Dragutin Kniewald.

Kad bismo htjeli tačno i kratko izraziti najunutarnije želje i namisli Pija XI., koje pokreću svim njegovim djelima i izjavama, mislim, da bismo našli jednu zlatnu nit, koja vlada čitavim njegovim duhom, a kojoj je on sam dao izražaja riječima: »da katolički misle u svemu«. Katolički misliti, to još ne znači pristajati uz neki općeniti kršćanski svjetovni nazor, u opreci s materijalizmom. To znači, imati u svemu jasni i opredijeljeni katolički nazor na svijet i na sve životne i kulturne pojave. Ovoj velikoj zadaći služi po namisli Pija XI. Katolička Akcija u tom smjeru poučavajući i uzgajajući savjesti vjernika. Ovoj zadaći služe katolički univerziteti, iz kojih treba da proizlazi intelektualna elita katoličkih vođa. Ovoj zadaći služe različiti tečajevi za svjetovnjake i kler, kao i razne druge institucije, revije, štampa. Ovoj zadaći hoće da služi i Savez Katoličkih Akademskih Društava u Njemačkoj, koji u nakladi Theatinaca u Münchenu izadaje biblioteku: *Der Katholische Gedanke, Veröffentlichungen zur Pflege der katholischen Weltanschauung*. Mi smo već u »Bogoslovskoj Smotri« prikazali neka izdanja ove biblioteke, a sada hoćemo da skrenemo pažnju na tu biblioteku u cjelini, u koliko su nam njezina izdanja pri ruci.

Isusovac P. Erich Przywara traži u »*Gottgeheimnis der Welt*« izlazak iz današnje duševne krize, koja je iznijela tri problema: problem objekta i subjekta, problem postajanja i bića, problem ličnosti i ideje (zakona i oblika). Moderna je mladost na tu krizu reagovala naglašujući svoju volju k ličnosti, nasuprot samom stvarnom radu, volju k ljubavi, nasuprot samoj dužnosti rada, volju k onim oblicima života, koji su istinski izražaj njegov, a ne tek prisilni obruč života. I katolička je pobožnost reagovala na ovu krizu naglasivši volju k izražajnom obliku, zajedništvu i kontemplativnom životu nasuprot današnjem radu, »da se radi«. Riješenje svih ovih problema daje *philosophia perennis*, Toma i Newmann: Bog u nama i Boga nad nama.

U kasnijem djelu: »*Gott*«, prikazuje isti pisac vrlo zanimljivim načinom, kako je najglavniji i najteži problem cijelog života i

cijele filozofije pitanje vječnosti, pitanje o Bogu. S velikim razumijevanjem starih i modernih filozofa vadi Przywara kao konačnu rezultantu svih njihovih nastojanja jednu ideju: vapaj za Božanstvom. Spoznaja »Bog u nama i Bog nad nama« dobiva u kršćanstvu konkretni oblik: »Krist u nama i Krist nad nama«. U Kristovoj Crkvi opaža izmirenje triju napetosti: naglašenog individualizma i naglašenog kolektivizma, religije čiste unutrašnjosti i religije vidljivog kulta, te Božanski-nevidljivog i ljudski-vidljivog elementa u Crkvi. Sve su ove napetosti, koje su ocrtane vrlo živim bojama, izmirene u »mysterium magnum Eucharistiae«. I tako drhćući shvaćamo neponjatno duboki smisao onoga, što molimo u apostolskom vjerovanju: »Vjerujem. Vjerujem u Boga. Vjerujem u Isusa Krista. Vjerujem u svetu Crkvu. Vjerujem u život vječni.«

Dr. Arnold Rademacher upozoruje u »Die Gottesehn-sucht der Seele«, kako je osnovno pitanje cijelog čovječanstva, a posebno danas, težnja za Bogom. Čovjek po svojoj prirodi traži Boga i pita: postoji li Bog? Što je Bog? Prema svom odnosu prema svijetu određuje svatko, i nesvjesno možda, svoj odnos prema Bogu. Dijete i prirodni narodi nisu nikad nevjerni. Ne, kao da kultura odvođi od Boga, ali način mišljenja, način života, zamršenost prilika... Koji put se čini, kao da ne pridaje dovoljno važnosti razumnim dokazima za opstojnost Božju. Ali, u jednu ruku, on analizuje praktični život, u kome je rijetko tko vratio se vjeri, jer je umom dokazao da Bog postoji, izravno, a drugu ruku nitko nije otpao od vjere zato, jer bi umovanjem, samim, na to bio naveden. Zato pisac više gleda na nutarnji život duše i na one komponente, koje njime pokreću, te opširno razvija psihološki dokaz za opstojnost Božju pokazujući, kako čovjek teži za tim da bude velik i sretan i tako dolazi do Božanstva. Da taj pojam bude sasvim ispravan, bez panteističke kakve primjese, priznaje izriječkom, da se može postići samo umnom analizom pojmova. S Platonom gleda pisac cilj čovječanstva u tomu, da misli, što je istinito, hoće, što je dobro i ljubi, što je lijepo, pa crta Boga kao ideal istine, dobrote i ljepote i svršava dovodeći u vezu vjeru i životnu sreću, nevjeru i pesimizam.

Dok je predašnja knjiga ego.-centrična, stavio se dr. Bernhard Poschmann u knjizi: »Grundlagen und Geisteshaltung der katholischen Frömmigkeit« na Deo-centrično stanovište. Kao osnovne crte katoličke pobožnosti smatra pisac odnos čovjeka prema Bogu, početku i cilju svega, kome čovjek služi. Druga je osnovna crta katoličke pobožnosti kult Krista, Boga, koji je postao čovjekom. Na pitanje: individualna, ili kolektivna pobožnost? daje odgovor: i individualna i kolektivna pobožnost, a ne samo jedno ili drugo. Time prelazi na treću osnovnu crtu katoličke pobožnosti, na važnost Crkve Kristove, koja nastavlja i primjenjuje spasonosno djelo njegovo u svećenič-

kom djelovanju, naročito sv. misi i sakramentima. Katolička se pobožnost razvija u smjeru vjere, ufanja i ljubavi. Vjera daje trajno stanje razumu i volji i čini osnov za ufanje konačnog spašenja i djelotvornu vrhunaravsku ljubav.

Poznati filozof i proučavatelj sv. Tome dr Martin Grabmann daje u: »Wesen und Grundlagen der katholischen Mystik« skladan prikaz katoličke mistike. On se ponajprije oslanja na neke pojave modernoga misticizma, a onda nastoji pokazati, kako je katolička mistika nešto posebno i da se ta posebnost izražuje u sadržaju, a osniva na katoličkoj dogmatici. On shvaća katoličku mistiku kao teološku znanost o onim činima i stanjima, koje u dubini duše prouzrokuje inicijativa Duha Svetoga i po kojima duša jednostavnim gledanjem, ljubavlju i osjećajem Božanskih istina, vrednota i djelovanja, upoznaje i kuša svoju zajednicu ljubavi i života s Bogom. Metodčki je njegov postupak deduktivno-induktivan. Sa sistemom katoličke mistike upoznaje pisac čitaoce prema Filipu a ss. Trinitate i sv. Tomi. Onda prelazi na psihološke pojave mističkog života, te isporučuje katoličku mistiku s mistikom Al Ghazalia, muslimanskog teiste, koja se toliko razlikuje od hladnog filozofskog misticizma brahmanskog, budističkog, neoplanističkog, i koja je stajala pod utjecajem kršćanstva. Na koncu jasno opredjeljuje različnost katoličke mistike od Al Ghazalijeve i od svake druge. Te razlike imaju svoj temelj u katoličkoj dogmatici, koja je osnov katoličke mistike. Bogata grada njegovih studija pokazuje mu, kako su kriva i neispravna ona nastojanja, koja bi htjela iskonstruirati neku opreku između skolastike i mistike, pa i njemačke sredovječne mistike. Mistika hoće produbljenje i proživljavanje nauke, koju uči skolastika, nauke o vrhunaravskoj zajednici s Božanstvom. Mistika je u najužoj vezi s katoličkom vjedom. Katolička mistika nije nikakovo neodređeno religijsko osjećanje ili čuvstvovanje ili maštanje, ona ima za svoj predmet katoličku vjeru, te je sjajna i topla zraka vrhunaravnog života milosti. Mistika je potencirani sentire cum Ecclesia. Ona ne traži i ne njeguje niti kakvog posebnog ethosa, nego tek onaj cilj, koji je zajednički svim kršćanima, čakako, u herojskom stupnju.

Ove misli razvija dalje i izbliže ih osvjetljuje isporučujući katoličku mistiku s grčevitim rastezanjima religijskog i nekog mističkog života pietističkih i sličnih struja dr. Kurt Reinhardt u: »Mystik und Pietismus«. On prikazuje mistički i magički elemenat u religiji, Crkvi i sekte, katoličku restauraciju i njemačku književnost XVII. vijeka (Friedrich Spee i Angelus Silesius), te poređuje naročito katoličku mistiku s pietizmom i njegovim raznim oblicima. Katolička mistika nije neprijateljski raspoložena prema kulturi i životu. Ona se ne osniva na kakvom manihejskom dualizmu ili pretjeranom idealizmu, njoj askeza nije cilj, niti joj je osnov u načelnom preziranju prirode ili svijeta, kao ni u panteisti-

čnom precjenjivanju svijeta. Katolička je mistika puna životne i kulturne snage. Ona je u zajednici s Božanstvom, ali ne prezire redovitih sredstava spasenja. Njezina nutrašnjost nije neovisna i neodređena, nego vodena jezikom crkvenoga kulta, liturgije, u kojoj dalje živi i djeluje Isus Krist.

Život u Kristu i za Krista u starim i današnjim samostanima, prikazuje prijevod Dom G. Morina O. S. B.: »Mönchtum und Urkirche« (L'ideal monastique et la vie chrétienne des premiers jours). Pokornošću srca, poslušnošću, pokorom, sv. zavjetima, apostolskim životom, sv. misom, liturgijskom molitvom, duhovnim životom, monaškim siromaštvom, mudrom umjerenošću u svemu i širokogrudnošću postizavaju monasi mir i zadovoljstvo i veselje u svojim dušama i dolaze sve bliže Bogu.

Jedno je od najljepših i najdubljih, a ujedno i najpraktičnijih izdanja: Dr. Ildefons Herwegen, opat od Maria Laach: *Lumen Christi*. Liturgija nije samo vlasništvo svećenstva ili redovnika, nego cijelog kršćanskog puka, cijele zajednice katoličkih vjernika, te im je objektivni osnov za izgradnju individualnoga religijskog života. Kultura kao cilj samoj sebi nije kršćanska i nije vrijedna da se za nju radi. Svaki rad u svijetu ima za cilj Božanstvo. Rad u svijetu i rad u samostanu popunjuju se, kao Marta i Marija. Crkvena je umjetnost izražaj liturgije, pa je tako i nastala Beuronska umjetnost, koju ne može razumjeti onaj, koji je promatra svjetskim očima. *Mysterium*, otajstvenost, koja se izražava simbolima, je duša katoličkog života u zajednici crkvenoj i u pojedincu. Zato jest tajna svijeta, presv. Euharistija, središte života Crkve i ima to biti i svakom pojedinom katoliku.

Dr. Martin Grabmann iznosi za sve to jedan klasični primjer iz osobitog područja svoga studija, duševni život sv. Tome Akvina: *Das Seelenleben des hl. Thomas von Aquin*. Ponaјprije vadi iz samih svečevih spisa i iz akata njegove kanonizacije pojedine crte Tomina duševnog života i karaktera. Onda skuplja sve u jedno, spominjući, da je naročita oznaka sv. Tome: *sapientia, charitas, pax*, te raščlanjuje svaku od ovih značajki. A Isus Krist bio mu je najviša mudrost, ljubav i mir, Isus Krist i njegov Križ.

Prigodom jubileja sv. Tome izdao je i znameniti moralista Joseph Mausbach djelo: »Thomas von Aquin als Mesiter christlicher Sittenlehre«. Polazeći sa stanovišta, da treba sve više duh sv. Tome i njegove nauke da ovlada današnjim svijetom, upoznaje on svoje slušače i čitatelje s duhom i metodom etike sv. Tome, s pojmovima naravskog i vrhunarskog elementa u etici i organskog veza obiju elemenata, s vrednotama ljudske volje, s njezinom snagom, jačinom, habituelnim ojačanjem, sve do uzdignuća ljubavi k Bogu. Na koncu ističe jednu naročitu misao iz Tomine ideologije, ljubav kao učinak presv. euharistije.

Za naše je doba vrlo zanimljiva i praktična studija Otto Schilling: *Die christlichen Soziallehren*. Pisac hoće da

prikaže, u koji se odnos Isus Krist postavio prema porodici, državi, društvu, ili, koje značenje ima njegova nauka za ove socijalne tvorevine, te, koje je stanovište zauzela Crkva u starom vijeku i u srednjem vijeku u tim pitanjima, koje stanovište Crkva uopće prema svojoj nauci mora zauzeti. S tom pozitivnom zadaćom isprepliće pisac polemiku s Troeltschom, koji je svoje znanje crpao iz drugotnih vrela, pa tako u svom djelu »Die Soziallehren der christlichen Kirchen und Gruppen« podao iskrivljeni prikaz u tom smjeru. Isus je u prvom redu vjerski reformator, pa se s tog stanovišta imadu prosuđivati i njegova shvaćanja socijalnih pojava. Isus priznaje prirodni ćudoredni zakon i primjenjuje ga na porodicu i državu. Isusove reforme nisu egocentrične, pa ni geocentrične, nego theocentrične, one ne reformiraju vanjskih čina, nego nutarnost duše. Vrlo su zanimljivi prikazi Pavlove i patrističke sociologije, gdje se obrađuju pitanja prirodnog ćudorednog zakona, prirodnog prava, državnog prava, *ius gentium*, privatno vlasništvo, milostinja, rad, zvanja i staleži, ideja o »svijetu« i socijalna reforma, trgovina kao zvanje, kamati, porodica i njena reforma u kršć. smislu, ideal djevičanstva, ropstvo i socijalna reforma, država i odnos prve Crkve prema njoj. Koliko već ovdje treba i dublje izobraženi čovjek da ispravlja svoja mišljenja o Crkvi! A kad se dođe u visoki srednji vijek, onda je njegovo shvaćanje tih pitanja pootovu kod mnogih sasvim iskrivljeno. Radi se o kršćanskoj jedinstvenoj sredovječnoj kulturi i njezinom postanku, koji su mnogima nerazumljivi, pa zato i ne shvaćaju stanovišta sv. Tome u tim stvarima. Usred neprestanih socijalno-reformacijskih ekstremnih težnja ostaje jedino djelotvorno i spasonosno rješenje socijalnih problema u duhu Kristova Evanđelja i nauka katoličke Crkve.

Jasna u iskrenoj i tačnoj diferencijaciji, a pomirljiva u tonu, pa zato vrlo simpatična je knjiga Engelberta Krebsa: »Die Protestanten und wir«. Pisac opaža u protestantizmu neko približavanje katolicizmu, kome su katolici odgovorili nastojanjem, da protestante upoznaju s katolicizmom, a sami da s razumijevanjem prate protestante i naročito njihovu pobožnost. Zajedničko je katolicima i protestantima sv. Pismo, pretpostavljajući, da se prihvaća i s one druge strane, da je to Božja riječ. Božanstvo Krista-čovjeka, preuzeto iz sv. Pisma, crkveno učiteljstvo, koje je bilo prije biblije N. Z., to su katoličke nauke, koje i na protestantizam, po njihovu vlastitom priznanju, blagotvorno utječu. Protestantstva je pobožnost lična, individualna, a katolička, po svojoj prirodi, uz to još i kolektivna. K tomu su i forme različite. Posvećeni kruh i vino — tu se razlaze najdublje. Sjediti bi ih trebalo Pismo. I u ljubavi i njezinim djelima ima mnogo zajedničkoga, ali katolike dijeli od protestanata i tu ono, što bi trebalo da ih sjedinjuje: vjera i povjerenje u vidljivu Crkvu.

U predašnjem je izdanju dana jasna orientacija prama religijskom miljeu njemačkih katolika. A u »Der Kritizismus

Kants«, daje Isusovac Bernhard Jansen dobru orijentaciju naprama filozofskim osnovima današnjega doba. On prikazuje strukturu spoznajne kritike, arhitektoniku etike, zatim novu metafiziku i položaj religije u kriticismu, kao i povjesne pretpostavke spoznajne kritike i psihološki i povjesni tumač etike i religijske filozofije. Priznavajući rezultate radova modernih filozofa daje pisac obnovljenoj skolastici veliku zadaću, koju potanko crta naglasujući, da ishodište obnovljene skolastike mora biti primjereno potrebama, načinu i sadržaju današnjeg naučnog svijeta. Samo tako će biti moguće, da se stara i neprolazna istina probije i u današnjem svijetu.

Dosada prikazane knjige obrađuju pojedine probleme u svijetlu katolicizma. Duhoviti i ne manje duboki Isusovac P. Peter Lippert kao da sve skuplja u jedno i kao da daje program cijele biblioteke u svojim predavanjima: »Das Wesen des katholischen Menschen«. On obrađuje vjeru, volju i dušu katoličkog čovjeka, u kome je katolicizam personificiran tako reći, u kome je ideja u svim smjerovima postala djelom. Takav čovjek ne postoji, ili, bolje, mnogi postoje, koji hoće i žele da budu takvi.

Ako gore navedene knjige i nijesu izlazile redom, kako smo ih mi prikazali, ipak se razabire uspješna tendencija ove biblioteke stvarati katoličke ljude, stvarati katolički mentalitet, stvarati katoličke savjesti i pogled na sva pitanja života i svijeta. I mi bismo Hrvati trebali nešto slično, primjereno našim prilikama. — Možda je to, naročito danas, bolja i uspješnija metoda, nego »dijeliti duhove«: pozitivno stvarati katolike, potpune katolike vjere, uma, volje, djela. Razumije se, da je nužna pretpostavka za to nastojanje: ljudi dobre volje, a tih imademo danas u Hrvatskoj dosta, ako i ne mnogo.

Gdje je bila Opatija sv. Jurja?

Dr Josip Frančišković.

Do god. 1260. bili su Templari gospodari Senja i nastavali su samostan zvan sv. Jurja kod Senja (s. Georgii penes Segniam). — Kad je te godine predao kralj Bela IV. gospodstvo nad Senjem knezovima krčkim, Templari su se odselili i za naknadu dobili Dubicu na Uni. Bit će da su napušteni samostan Krčki knezovi predali Benediktincima, jer od onda u spomenicima dolaze njihovi opati kao abbates S. Georgi penes Segniam i tu su ostali do provale Turaka oko g. 1500. Od tada ne spominju se više ni Benediktinci ni njihovi opati, a tek kasnije samo naslovni opati.

Gdje je bio taj samostan i opatija sv. Jurja? Općenito se drži, da je to istoimeno današnje mjestance Sv. Juraj kod Senja, koje je